

BİREYSEL FİNANSMANIN TEMİNİNDE KREDİ KARTLARI: TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Mustafa Fedai ÇAVUŞ*

ÖZET

Ekonomideki hayat dönemleri hipotezi, tüketicilerin gelirlerini yeniden düzenleyerek hayat boyu elde edecekleri faydayı maksimize edeceklerini kabul etmektedir. Buna göre tüketiciler, geçmişte biriktirdiklerini bugün harcarlar ya da gelecekteki gelirlerini bugün kullanırlar. Bunu ise ancak tüketici kredisi ya da kredi kartı kullanarak gerçekleştirebilirler. Bu çalışmada, günümüz ekonomik sisteminin vazgeçilmez parçalarından biri olan banka kredi kartları hakkında bilgiler verilmiştir. Banka kredi kartlarının Türkiye'de kullanımı ile kredi kartlarının faydaları ve zararları hakkında, kredi kartının tarafları temel alınarak genel açıklamalar yapılmıştır. Çalışmanın sonunda ise, Türkiye de kredi kartı kullanıcılarına uygulanmış olan bir anket çalışması değerlendirilmiştir. Türkiye üzerine yapılan çalışma göstermektedir ki, sosyo-ekonomik ve demografik faktörler ile kredi kartı sahipliği ve kullanımı arasında kesin bir ilişki bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Finansman, Kredi Kartları, Türkiye

ABSTRACT

The life-cycle hypothesis on economics argues that consumers should intertemporally reallocate their incomes over their life stream to maximize lifetime utility. One form of intertemporal allocation is to use past income (in the form of savings) in the future. A second form is the use of future income in the present. This can only be done if consumers have access to a temporary pool of money that they can draw from and replenish in the future—a function performed by consumer credit or credit cards. In this paper, some information have been given about bank credit cards that play important role in economic systems. In the using of Bank Credit Cards in Turkey, general explanations have been given about the advantages and disadvantages of the credit cards on the base of the sides of the owners. At the end of this paper, a workout of survey, which had been performed on the users of the credit cards in Turkey, was evaluated. An empirical research study conducted in urban Turkey indicates that there are certain relationships between socio-economic and demographic characteristics of Turkish consumers and their credit cardholding and usage behaviors

Keywords: Personal Finance, Credit Cards, Turkey

GİRİŞ

Günümüz insanının gereksinimleri eskiye oranla daha çeşitlidir. Günlük ihtiyaçların giderilmesini ve umulmadık harcamaları düşünerek, kişinin yanında oldukça fazla miktarda para taşınması gerekmektedir. Özellikle seyahate veya uzun yola çıkılması durumunda kişinin üzerinde taşınması gereken para miktarı daha da artmaktadır, ayrıca bu paranın çalınması veya kaybedilmesi göz önüne alındığında oldukça riskli bir ortam doğmaktadır.

Bu nedenlerle paranın yerine kullanılacak alternatif ödeme araçları (çek ve senet gibi) gündeme gelmiş fakat bu araçların ortaya çıkardığı bazı sakıncalar(

* Öğr. Gör., Çukurova Üniversitesi Osmaniye MYO

karşılıksız çek keşide edilmesi ve provizyon alımındaki zorluklar) nedeniyle bu ödeme araçlarının kullanım alanları oldukça azalmıştır.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz zorluklar nedeniyle Dünyada yeni ve çağdaş bir ödeme sistemi olan ve “plastik para” olarak adlandırılan kredi kartı sistemi doğmuştur. Kredi kartı kısaca; kredi kartını veren banka veya kuruluşun açtığı krediye istinaden kart sahibinin gereksinim duyduğu mal veya hizmeti o anda bir ödeme yapmadan satın almasına ve bedelini daha sonra herhangi ek bir mali külfet yüklenmeksizin ödeme yapmasına imkan veren bir ödeme aracıdır. Kredi kartları, toplumun hemen her kesiminde, öğrencisinden emeklisine, fakirinden zenginine, her cins ve yaşta insan tarafından kullanılmaktadır(Evans, 2004 ,s.61).

Kredi kartlarının kredi kartı çıkaran kurum, kredi kartı sahibi, kredi kartını kabul eden kurum ve genel olarak da ülke ekonomisi açısından birçok faydası bulunmaktadır. Kart hamili açısından kredi kartı karşılıksız olarak belirli bir süreliğine kredi sağlayan bir araçtır. Ayrıca prestij, emniyet gibi faydalar da kredi kartı bulundurmaya teşvik eden ve kullanmayı yaygınlaştıran özelliklere de sahiptir. İşyerleri ise bireye parası olmasa da satış yapabilmekte ve çek senetindeki ödenmeme riskini üzerinden atmaktadır. Bankalar ise sağladıkları bu hizmet karşılığında belirli bir komisyon almaktadırlar. Ülke ekonomisinde ise yapılan işlemlerin sisteme kaydedilmesi sayesinde bir güvenlik sağlanmakta ve paranın yıpranma payı azalmaktadır. Ayrıca yabancıların kullandığı kredi kartları ülke ekonomisine önemli bir döviz girdisi sağlamaktadır.

TÜRKİYE’DE KREDİ KARTLARI

Modern anlamda kredi kartı ilk kez Birleşik Devletlerde 20. yüzyılın başında çıkarılmıştır. Kredi kartları 1970’li yılların sonlarında, Avrupa ülkeleri dahil, tüm Dünyada yaygın bir ödeme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır(Takan, 2001, s.312-313).

Türkiye’de kredi kartı uygulaması 1968 yılında Diners kart ile başlamış ve sınırlı bir kitleye hitap etmiştir. Yalnızca yurt içinde kullanılan bu kartla, sadece alışveriş yapılabilen ve kısa bir süre sonra borcun tamamı ödenmek zorundaydı (Yalçınkaya, 1990, s.14)

1980’li yıllarda dünyada otomasyon alanındaki gelişmeler ve kredi kartlarının sağladığı döviz girdisiyle, piyasada gördüğü ilgi sebebiyle, bankalar müşterilerine yeni hizmet sunabilmek amacı ile kredi kartı piyasasında daha etkin olmaya başlamışlardır.

Türkiye’de gerçek anlamda kredi kartı olgusu 1980’li yıllarda başlamakla birlikte, sistemin gelişimi ve aktivite kazanması 1983 yılının sonlarındadır. 1983-1988 yılları arasında kredi kartı sisteminde yer alan bankaların küçük ve az şubeli bankalar olması nedeni ile kredi kartı ve kullanıcı sayısı oldukça azdır(Toprak, 1990, s.13). Fakat 2000 yılına kadar geçen kısa süre içerisinde, 1990 yılında bir milyon civarında olan kredi kartı sayısının on milyonu aştığı, 2000’li yıllarda ise 20 milyona yaklaştığı görülmektedir.

Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

Tablo.1. Yıllar İtibariyle Türkiye’de Çıkarılan Kredi Kartları ve Sayıları

	2000	2001	2002	2003
VISA	8.280.783	7.829.906	7.947.302	9.572.460
MASTER CARD	5.068.747	6.102.024	7.718.049	10.255.667
DİĞER	58.947	64.876	40.019	35.040
TOPLAM	13.408.477	13.996.806	15.705.370	19.863.167

Kaynak: Bankalararası Kart Merkezi, 2004.

KREDİ KARTININ TANIMI VE İŞLEVLERİ

Kredi Kartının Tanımı

Kredi kartı, kartı veren finans kuruluşu tarafından tanınan limit dahilinde kredi kullanmak suretiyle harcama yapılmasına olanak veren bir kart türüdür(Parasız, 1992, s.12). Bir başka deyişle; kredi kartı, kart hamilinin nakit para taşımaksızın alışveriş yapmasına olanak tanıyan ya da nakit para çekme (kredi) kolaylığı sağlayan bir çeşit ödeme aracıdır. Kart hamili satın aldığı mal ve hizmet bedellerinin tamamını belirli bir süre içerisinde ödeyebileceği gibi belirli bir faiz karşılığında taksitlendirerek de ödeme yapabilir (Çırpan, 2000, s.85).

Kredi Kartının İşlevleri

Kredi kartları ekonomik sistem içerisinde bireylere bir çok kolaylık sağlamaktadır. Temel işlevleri açısından baktığımızda kredi kartları bir ödeme aracı, insanlara kredibilite sağlayan bir nüfuz aracı ve kaynakların transferini sağlayan bir araç olarak önemli özelliklere sahiptir.

Ödeme Aracı Olarak Kredi Kartı

Kredi kartının en önemli işlevi çok eski zamandan beri süregelen ve para ödeme karşılığında yapılan mal ve hizmet alımına bir alternatif getirmesidir. Bu hem malı veya hizmeti satan kişi için hem de alıcı için cazip olmaktadır. Satıcı üzerinde yeteri kadar para olmayan müşteriye (alıcıya) mal veya hizmet satabilirken, müşteri ise yeterince parası olmasa bile bir anda karşısına çıkan ve beğendiği bir malı veya hizmeti alabilme gücüne sahip olabilmektedir (Demirdağ, 1990, s.6). Kart hamilleri kredi kartı limiti dahilinde hesaplarında para olsun veya olmasın alışveriş yapabilmektedir. Dolayısıyla kredi kartı kart hamiline kredi olanağı sağlamaktadır (Çırpan, 2000, s.86). Ödeme aracı olarak kullanılacak kredi kartı; dayanıklı olmalıdır ve çabuk bozulmamalıdır, kartın çıkarıldığı ülkenin para birimi ve uluslar arası düzeyde geçerli olan konvertibil para birimi ile işlem yapabilmelidir.

Nüfuz Aracı Olarak Kredi Kartı

Kredi kartı hamiline ödeme kolaylığının yanı sıra bir kredibilite sağlar. Kredi kartı hamilleri seçilirken ödeme gücü yüksek, itibarlı kişiler tercih edilmektedir. Bir kişinin cüzdanında ne kadar kredi kartı varsa, o kadar itibarlı olduğu kabul edilebilir. Her kredi kartı çıkaran kuruluş kredi kartı hamiline bir limit tahsis

ettiğinden kart hamili bankalar nezdinde ve piyasalarda itibar görür(Çırpan, 2000, s.86).

Fon Transferi Sağlaması Açısından Kredi Kartı

Kredi kartları uluslar arası düzeyde alışveriş yapma ya da nakit çekme imkanı sağladığından farklı ülkelerde ikamet eden ya da farklı ülkelerde seyahat eden kişiler tarafından kullanılmasıyla fon transferi sağlamaktadır(Çırpan, 2000, s.86).

KREDİ KARTI İŞLEYİŞ SİSTEMİ

Sistemin Tarafları

Kredi kartı ile mal alan bir kimse satış sözleşmesinden sonra borcunu nakit olarak ödemez. Bunun yerine belirli bir kredi kurumu tarafından verilmiş olan kredi kartını işletmeye ibraz eder ve malı satan işyeri kredi kartının geçerliliğini kontrol ederek ödemenin yapılmasını sağlar.

Görüldüğü üzere, kredi kartı sisteminde; kredi kartını çıkaran kurum, üye işyeri ve kart sahibi (hamil) olmak üzere üçlü bir ilişki söz konusudur(Garanti Bankası, 1998, s.108). Sistemin sağlıklı işleyebilmesi için bazı kuralların titizlikle uygulanması gerekmektedir.

Kredi Kartını Çıkaran Kurum

Kredi kartı ihracı genelde bankalarca yapılmakla birlikte, bankaların dışındaki kredi kartı kuruluşları da faaliyet göstermektedir (Demirdağ, 1990, s.7). Zira kart sahibinin ödeme gücünü saptamak, mevduat hesabını tutmak, kart ödemelerini tahsil etmek için bankalar en uygun kuruluşlardır.

İş Yeri

Satıcı da diyebileceğimiz iş yeri için en önemli konu, kart kullanan müşteriye malını satabilme. Bu nedenle iş yerleri, satışların gerçekleşmesi için kendilerine yardımcı olan kart kuruluşları ile çalışmak istemektedirler.

Kredi Kartı Sahibi (Hamil)

Kredi kartı kurumunun mal veya hizmet alımında bir sözleşmeye bağlı olarak kart verdiği kişidir. Kart sahibi için önemli olan konu kart kullanımının maliyetidir (Demirdağ, 1990, s.6). Dünyada ve Türkiye’de bankalar kart vermek için, güvenilir, gelir sahibi, ödemelerine sadık kart sahibi arayışı içindedirler. Kart sahibi de çok sayıda banka arasından, kendi ihtiyaçlarına en uygun hizmeti en düşük maliyetle sunan banka kartını seçmektedir.

KREDİ KARTLARININ OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ

Kredi kartları, diğer ödeme araçlarının olumsuz etkilerini ortadan kaldırarak bireylerin hayatlarını kolaylaştıran ve tüm çağdaş toplumlarda kabul edilen en önemli bireysel bankacılık enstrümanlarından(Yılmaz, 2000, s.31). Bununla birlikte bu araçlarında birtakım olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Kredi kartlarının olumlu ve olumsuz yönlerini kredi kartını çıkaran kurum, kredi

**Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir
Araştırma**

kartı kullanılan işyeri, kredi kartı hamili ve ülke ekonomisine etkileri bakımından incelemek mümkündür.

Kredi Kartlarının Olumlu Yönleri

Kredi Kartı Çıkaran Kurum Açısından

Kredi kartlarının kart çıkaran kurum açısından olumlu yönlerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- a) Kredi kartı kurumunun amacı kar elde etmektir. Büyük tutarda başlangıç yatırımına girecek, başa baş noktasına kadar zarara katlanacak, sistem yaygınlaşıp kabul gördükten sonra ise sonucunu alacaktır.
- b) Kredi kartı kurumu, üye işyerlerinden, satışlar üzerinden belirli bir komisyon elde ederler. Ayrıca kart hamilinden de yıllık kesintiler yaparlar. Üye işyerinden sağlanan getirinin hamillerden elde edilen getiriden fazla olduğu yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkan bir gerçektir
- c) Yabancıların kullandığı kredi kartları önemli bir döviz kaynağıdır (Kurtoğlu, 1989, s.8). Kart hamilinin anlaşmalı kurumu yurtdışından yurtiçine döviz girişi sağlar . Böylece kurum döviz avantajı elde eder.
- d) Kredi kartı çıkaran bankaların atıl fonlarının önemli bir getiri üzerinden plasman edilmesine ilave olarak, az sayıda büyük miktarlarda plasman yapmanın riskine karşılık çok sayıda kredi kartı hamiline riskin dağıtılması imkanı hasıl olacaktır.Diğer bir deyişle kredi riskini birçok kullanıcıya bölerek riski dağıtır (Acarı, 1995, s.38).
- e) Kredi kartı üzerinde kartı çıkaran kurumun adının olması geniş bir alanda reklam olanağı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yapılan anlaşmalarla kurumlara özel kartlar çıkarılarak daha çok kullanıcı ve reklam olanağı elde edilmektedir.

İşyeri Açısından

Kredi kartı kullanımının işyerleri açısından olumlu yönleri aşağıdaki gibidir:

- a) Üye işyerleri müşteri sayısını artırarak iş hacmini genişletmektedir. Tüketiciler nakit parası olmasa bile kartla ödeme imkanı olduğundan üye işyerinden alışveriş yapmaktadır.
- b) Kredi kartıyla harcama yapanların eğilimlerinin nakitle harcama yapanlara göre daha yüksek olması üye işyerlerine olan talebi artırmaktadır.
- c) Üye işyeri bir müddet sonra nakit paraya kavuşabilmektedir. Böylece tahsil riskini aracı kuruma aktarmaktadır (TEB, 1996, s.13).
- d) Kredi kartı sisteminde üye işyeri piyasa koşullarının getireceği bazı kısıtlamalardan kurtulabilmekte ve istikrarlı talebi diğer koşullar veriyken koruyabilmektedir.
- e) Sisteme üye işyerinden sadece ülke vatandaşı değil, sisteme üye diğer ülke vatandaşları da alışveriş yapabilmektedir.

Kart Hamili Açısından

Kredi kartı hamili, diğer bir deyişle kredi kartı sahibinin, kredi kartı kullanmakla elde edeceği avantajlar ise şunlardır:

- a) Kart hamili nakit taşıma zorunluluğundan ve bunun yol açabileceği bazı tehlikelerden kurtulmaktadır (Yetim, 1997, s.19). Hamil, karta sahip olmakla güvenlik ve saygınlık kazanmaktadır.
- b) Kart sahibi belirli bir kredi limiti dahilinde, esnek şartlarda ödeme imkanı elde etmektedir (Acarı, 1995, s.35). Bir nevi faizsiz kredi olanağına kavuşmaktadır. Aynı zamanda borçlanabilme ortalamasını artırmaktadır (Zywicki, 2005, s.28).
- c) Ek kart sayesinde aile fertlerinin nakit ödemeksizin alışveriş yapabilmeleri sağlanmakta ve harcamalar tek bir hesapta toplanıp denetlenebilmektedir (Takan, 2001, s.323)
- d) Kredi kartı, hamilini çekle ödeme sisteminin verdiği bazı kısıtlamalardan kurtarmaktadır.
- e) Ayrıca üye işyerleri ve kredi kartı kurumunun sağladığı birtakım olanaklardan yararlanma hakkını elde etmektedir (indirimler, hediyeler, vs.) (Aydın, 1994, s.56).
- f) Yaptıkları harcamaları ellerindeki ekstreler veya interaktif hesaplar aracılığı ile daha düzenli bir şekilde kontrol edebilmektedirler.

Ülke Ekonomisi Açısından

Kredi kartları bireylere ve kurumlara birtakım avantajlar sağlamanın yanı sıra genel ekonomi üzerinde de birtakım olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu etkileri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- a) Kredi kartı ile harcama eğiliminin artması, efektif talebi körüklemekte, bu da koşulların uygun olması durumunda üretim artışına neden olmakta böylece de ulusal reel gelir artmaktadır (Yetim, 1997, s.22).
- b) Kredi kartlarının piyasada ticari faaliyeti canlandırdığı ve devamını sağladığı, kullanıcılara gereksinim duydukları mal ve hizmetleri gelecekte elde edecekleri veya umdukları gelirleri beklemeksizin bugünden karşılama olanağı verdiği böylece, konjonktürün mevsimlik arz, talep ve fiyat dalgalanmalarına gerek olmadan devamını sağladığı da kuşkusuzdur.
- c) Kredi kartlarının ülke ekonomisine en önemli katkılarından birisi de kayıt dışı ekonominin önlenmesinde üstlendiği işlevdir (Uyanık, 2005, s.15).

Tablo2'de görüldüğü üzere kredi kartlarının dış ülke vatandaşlarınca kullanılması döviz girdisini artıracak, bu ise ödemeler bilançosunun ülke lehine gelişmesini sağlayacaktır (TEB, 1996, s.14).

Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

Tablo 2. Yıllar İtibariyle Türkiye’de Kartlı Ödeme Sistemi Döviz Girdi-Çıktısı

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Döviz girdisi (Milyon USD)	949	961	856	1.165	1.081	1.261	1.373
Döviz çıktısı (Milyon USD)	432	507	519	647	457	543	726

Kaynak: Bankalararası Kart Merkezi, 2004.

Kredi Kartlarının Olumsuz Yönleri

Kredi Kartı Çıkaran Kurum Açısından

- a) Sistemin kurulması için yapılacak ilk yatırımın büyük olması ve uzmanlaşmış, bu konularda eğitim görmüş personel istihdamının getireceği personel giderlerinin yüksek olması.
- b) Kredi kartı sahtekarlıklarının kredi kartı çıkaran kurumu zarara uğratması (Dünya Gazetesi, 1991, s.7). Özellikle kredi kartlarının çalınması ve kaybolması ülkemizde sık karşılaşılan bir sorundur. Fakat kurumlar da bu konuda çeşitli tedbirler almaktadır(fotoğraflı kredi kartı vs.).
- c) Kredi kartı sahibinin temerrüdü, iflası ve ödemelerin tatil edilmesi gibi durumlarda riskin tamamen kredi kartı kurumunun üzerinde kalması.
- d) Kredi kartı ile harcama eğilimi yüksek olduğundan ekonomik konjonktürdeki olumsuz dalgalanmalarda kredilerin geri dönmeme riski yüksek bulunmaktadır. Bir başka deyişle kredi kartı ile harcamaların dönüş olasılığı ekonomik dalgalanmalara karşı daha esnektir.

İşyeri Açısından

- a) Sisteme dahil olmak isteyen işyeri kredi kartı kurumuna bir komisyon ödemekle yükümlüdür (Çırpan, 2000, s.47). Komisyon satışlara bağlıdır ve bu işyerinin karının bir kısmından vazgeçmesi demektir.
- b) Kredi kartıyla yapılan harcama ve tahsilat safhasına kadar geçen süre para, zaman ve emek kaybına yol açmaktadır.
- c) Bazen üye işyeri kart sahibinin iade talebine dayanarak aldığı malın bedelini ödememe gibi bir riskle de karşı karşıya kalmaktadır (Teoman, 1989, s.39). Çünkü işyeri ve kurum arasındaki sözleşmeye konulan hüküm gereği kart çıkaran kurum üye işyerine ödediği bedeli geri alma hakkını saklı tutmaktadır.

Kart Hamili Açısından

- a) Kredi kartı kişilerin harcama eğilimini artırmaktadır (Yetim,1997, s.23). Hamil kaliteli fakat pahalı mal satın alacaktır. Bu ise kişilerin bütçelerinin üzerinde harcama yapmasına sebep olduğundan kişi zor durumda kalabilir.Bunun sonucunda ise icralar, intihar, cinayet gibi sosyal olaylarda artışlar yaşanmaktadır(Uyanık, 2005, s.14).

- b) Kredi kartıyla harcama ve nakit kullanımı sonucunda efektif talepte bir artış olacağından, kredi kartı sisteminin enflasyonist etkileri kişileri doğrudan olumsuz bir şekilde etkileyecektir.
- c) Çalınma veya kaybolma durumunda, kart sahibinin iradesi dışında kullanımdan doğan risk kart hamiline aittir.
- d) Kart hamili belirtilen süre içinde borç ödemesini yapmadığı takdirde yüksek faiz ödemekle yükümlüdür (Teoman, 1989, s.35).

Ülke Ekonomisi Açısından

- a) Enflasyonist ortamda kredi kartı ülke ekonomisi açısından sakıncalıdır. Çünkü, kredi kartları tüketim talebini artırdığından, artan talep fiyatları yükselterek enflasyonun artmasına sebep olmaktadır.
- b) Kredi kartlarının faydalarından biri ülkeye döviz girdisi sağlaması idi ancak söz konusu bu fayda dezavantaj da olabilir, kredi kartları ülkeden döviz çıkmasına yol açabilir(Bkz Tablo2).

TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Kredi kartı kullanımının bu denli artmasında sürecin ve kullanımın kolaylığı, nakit, çek ve benzeri araçlara göre kabul kolaylığı önemli etkenlerdir(Mann, 2005, s.2). Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de kredi kartı kullanıcılarının demografik ve ekonomik durumlarının tespiti ve kredi kartı talebini etkileyen faktörler ve kredi kartı kullanımının finansal etkilerini tespit edebilmek amacıyla hazırlanan anket çalışmasından elde edilen sonuçlar değerlendirilecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye'de kredi kartı kullanıcılarının kredi kartı taleplerini ve kullanımlarını etkileyen faktörleri tespit etmek ve elde edilecek verilerle bazı sonuçlara ulaşmaktır. Bunun yanı sıra kredi kartlarının harcamalar ve para talebi üzerindeki etkisi araştırmanın diğer bir amacı olmaktadır.

Örnekleme Seçimi ve Veri toplama Yöntemi

Ana kütleyi oluşturan Türkiye'deki kredi kartı kullanıcılarının çok büyük bir kitle oluşturması ve tamamına ulaşmak mümkün olmadığından 1000 kişilik bir örneklem seçilmiştir.

Araştırmamızda veri toplama tekniği olarak "anket yöntemi" kullanılmıştır. Hazırlanan anket gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra kredi kartı kullanıcılarına uygulanmıştır. Sonuçta, 1000 adet anketten geriye 305 adet anket dönmüştür. Geri dönen anketlerden 5 tanesi kullanıma uygun olmadığından dolayı 300 anket değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan anket çalışmasında geri dönüş oranı % 30 olarak gerçekleşmiştir. Değerlendirmelerimiz bu veriler ışığında gerçekleştirilmiştir.

**Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir
Araştırma**

Anket Verilerinin Analizi

Anket verileri değerlendirilirken elde edilen cevaplar bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur ve belirli başlıklar altında ele alınmıştır. Buna göre veriler demografik veriler, ekonomik veriler, kredi kartı talep verileri adı altında üç kısımda ele alınmıştır.

Kredi Kartları ve Demografik Faktörler

Burada önce, ankete katılanların tüm kredi kartı kullanıcılarının cinsiyetleri ve yaş grupları belirlenmiştir. Tablo 3.’e bakıldığında kredi kartı kullanıcılarının %63’ü erkeklerden oluşurken %37’si kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 3. Ankete Cevap Veren Cinsiyeti

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
Kadın	110	37
Erkek	190	63
TOPLAM	300	%100

Kredi kartı kullanıcılarının yaş gruplarına bakıldığında ise ağırlığın 18-25 (%24) ve 26- 30 (%26) yaş gruplarında olduğunu görmekteyiz. Burada en düşük oran %3 ile 51 ve üzeri yaş guruplarına aittir (Bkz Tablo 4).

Tablo.4. Ankete Cevap Veren Yaşı

Yaş Grupları	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
18-25	74	24
26-30	76	25
31-35	56	19
36-40	44	15
41-50	41	14
51 ve üstü	9	3
TOPLAM	300	%100

Böyle bir sonuç elde edilmiş olmasının temelinde kredi kartlarının ülkemizde henüz yeni olması yatmaktadır. Genç nesil yaygın olarak kredi kartı kullanmaktadır. Bunun yanısıra kredi kartı kullanıcılarının medeni durumlarına baktığımızda da % 66’sının evli olduğu görülmektedir.

Türkiye’de kredi kartı kullanıcılarının öğrenim durumları göstermektedir ki eğitim durumu yükseldikçe kredi kartı kullanımı artmaktadır. Tablo 5’de görüldüğü üzere kredi kartı kullanıcılarının %48’i üniversite mezunudur. Bunu % 33 ile lise mezunları izlemektedir.

Tablo 5. Kredi Kartı Kullanıcılarının Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Katılımcı Sayısı	Oran(%)
İlkokul	14	5
Ortaokul	24	8
Lise	99	33
Üniversite	144	48
Lisansüstü	19	6
TOPLAM	300	%100

Kredi kartı kullanıcılarının meslek gruplarına baktığımızda da eğitim durumuna paralel olarak belirli bir ihtisas gerektiren mesleklerde çalışanların yüksek oranda kredi kartı kullandığı görülmektedir (Tablo 6). Memurlar (%40) ve serbest meslek erbabları (%40) yoğun olarak kredi kartı kullanmaktadırlar.

Tablo 6. Kredi Kartı Kullanıcılarının Mesleği

Meslek Grupları	Katılımcı Sayısı	Oran(%)
Memur	120	40
İşçi	30	10
Serbest Meslek	119	40
Emekli	8	2
Öğrenci	18	6
Diğer	5	2
TOPLAM	300	%100

Kredi Kartları ve Ekonomik Faktörler

Yapılan önceki çalışmalarda göstermektedir ki ekonomik durum ve kredi kartı kullanımı paralellik göstermektedir. Türkiye'deki kredi kartı kullanıcılarının gelir düzeyleri ve gelir düzeylerine bağlı olarak kredi kartı işlem tutarları birbirleri ile bağlantılıdır. Tablo 7'de görüldüğü gibi kredi kartı kullanıcıları ağırlıklı olarak 301-500 milyon TL arası(%47) gelir elde etmektedir.

Tablo7. Kredi Kartı Kullanıcılarının Aylık Geliri (Milyon TL)

Gelir Düzeyi	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
0-200	17	6
201-300	60	20
301-500	143	47
501-700	57	19
701 ve üzeri	23	8
TOPLAM	300	%100

Bunları sırası ile 201-300 milyon (%20) ve 501- 700 milyonTL (%19) arası gelir düzeyleri takip etmektedir.Bu durum da göstermektedir ki gelir düzeyi artışı kredi kartı kullanımını da teşvik etmektedir. Kredi kartı kullanıcılarının

Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

kredi kartları ile gerçekleştirdikleri işlem tutarları ise gelire paralel olarak %32 ile 201- 300 milyon arasında gerçekleşmektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Kredi Kartıyla Aylık Ortalama Harcama (MilyonTL)

Ortalama Harcama	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
0-100	42	14
101-200	94	31
201-300	95	32
301-400	51	17
401 ve üzeri	18	6
TOPLAM	300	%100

Kredi Kartı Talebi ve Tercih Sebepleri

Yapmış olduğumuz çalışma göstermiştir ki Türkiye’de kredi kartı kullanıcıları ağırlıklı olarak (%39) bir adet kredi kartı bulundurmaktadır. Bunu %33 ile iki adet kredi kartı bulunduranlar izlemektedir (Tablo 9). Türkiye kredi kartı sayısında Avrupa’da üçüncü sırada yer almaktadır (Uyanık, 2005, s.15)

Tablo 9. Kredi Kartı Kullanıcılarının Elindeki Kart Adedi

Kredi Kartı Sayısı	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
Bir	117	39
İki	100	33
Üç	54	18
Dört	19	6
Beş ve üzeri	10	4
TOPLAM	300	%100

Kullanıcılara kredi kartı tercih sebebini ve kredi kartı kullanma amacını sordüğümüzda; kredi kartı tercih sebebini başında kredi kartlarının sağladığı yüksek harcama limitinin (%28) geldiği görülmüştür (Tablo 10). Bunun yanı sıra hizmet kalitesi ve maaşın aynı bankadan alınması da bireylerin kredi kartı tercihlerini etkilemektedir.

Tablo.10. Kredi Kartı Tercih Sebebi (Önem derecesine göre sıralayınız)

Tercih Sebepleri	Önem Derecesi							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Yüksek harcama limiti	85	28	20	16	2	12	2	1
Hizmet kalitesi	41	33	28	20	8	3	2	-
Tavsiye	22	6	7	8	6	9	17	6
Şubenin yakınlığı	9	20	13	8	16	8	12	10
Maaşın aynı bankadan alınması	36	24	16	9	9	5	6	9
Faiz oranı	7	18	12	10	9	5	8	20
Hesap kesim tarihi	32	42	34	28	15	7	5	-
Diğer avantajlar	68	51	36	18	15	13	4	2
TOPLAM	300	222	166	117	80	62	56	48

Mustafa Fedai ÇAVUŞ

Kart sahiplerinin kredi kartı kullanım amaçlarına gelince; ilk amaçlarının paraları olmasa da alışveriş yapabilmeye olanağı vermesi (%40) olduğu tespit edilmiştir. Bu tercihi %26 ile bugün alıp sonra ödeme amacının izlediği görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. Kredi Kartı Kullanmanın Amacı (Önem derecesine göre)

Kullanım Amacı	Önem Derecesi					
	1	2	3	4	5	6
Üzerimde para taşımıyorum	80	18	25	28	30	1
Param olmasa da alışveriş yapıyorum	121	84	28	7	3	1
Prestij ve güvenlik sağlıyor	20	20	30	39	38	6
Taksitli alışveriş yapabiliyorum	25	63	62	28	20	-
Bugün alıp sonra ödüyorum	53	67	50	30	12	-
Diğer...	1	2	3	7	4	39
TOPLAM	300	254	198	139	107	47

Kredi kartı sahiplerinin yapmış olduğu işlem çeşidine baktığımızda ise %85 gibi yüksek oranda alışveriş işlemi gerçekleştirmek için kredi kartlarını kullandığı görülmektedir (Tablo.12). Bunun en önemli sebebi ise kredi kartlarının alışveriş işlemleri için faiz almamasıdır.

Tablo 12. Kredi Kartı İle Yapılan İşlemler

Yapılan İşlem	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
Alışveriş	254	85
Nakit çekme	46	15
TOPLAM	300	%100

Kredi Kartları, Harcamalar ve Para Talebi

Kredi Kartları ile daha çok alışveriş gerçekleştirilirken, yapılan alışverişler içinde hangi kalemlerin ağırlık kazandığına baktığımızda birinci tercihi gıda ve giyim harcamalarında (%87) yoğunlaştığını görmekteyiz. İkinci tercih olarak ise temizlik ve sağlık harcamaları (%25) kredi kartlarının kullanıldığı alanlar olmaktadır (Tablo 13). Bu sonuçlar göstermektedir ki kredi kartı sahipleri daha çok temel ihtiyaçların karşılanması için kredi kartlarını kullanmaktadırlar.

Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

Tablo 13. Kredi Kartıyla Gerçekleştirilen Harcamalar (Önem derecesine göre)

Harcamalar	Önem Derecesi								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gıda	156	53	14	7	3	2	3	2	-
Giyim	52	108	44	9	4	6	-	-	-
Sağlık	6	11	36	29	15	8	4	4	1
Temizlik mlz.	1	16	41	28	13	10	10	8	5
Elektrikli eşyalar	1	3	15	22	19	11	13	7	20
Eğitim	7	15	13	15	12	14	4	12	5
Ulaşım	7	15	12	24	12	21	23	9	2
Eğlence	2	9	24	19	19	14	10	18	8
Konaklama	8	3	13	9	24	9	12	13	21
Diğer	2	3	4	1	1	1	2	2	6
TOPLAM	238	236	216	163	122	96	78	77	68

Bu bölümde kredi kartlarının kart sahiplerinin harcamaları ve para taleplerini ne şekilde etkilediği sorularının cevabı aranmıştır. Anketimize katılan kredi kartı sahiplerinin %86’sı kart kullanmaya başladıktan sonra harcamalarında artış olduğunu belirtmektedirler (Tablo 14). Kredi kartı kullanımı literatürü incelendiğinde kart sahiplerinin likidite kısıtı nedeniyle, yüksek faiz ödemeye razı oldukları görülmektedir(Chakravorti ve Emmons, 2001, s.5).

Tablo 14. Kredi Kartı Kullanımının Harcamalara Etkisi

Etkiler	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
Arttı	258	86
Azaldı	42	14
TOPLAM	300	%100

Harcamalardaki bu artışa karşılık kredi kartı sahipleri kart kullanmaya başladıktan sonra paraya olan taleplerinde bir azalma olduğunu belirtmektedirler (Tablo 15).

Tablo 15. Kredi Kartı Kullanımının Para Talebine Etkisi

Etkiler	Katılımcı Sayısı	Oran (%)
Arttı	128	43
Azaldı	172	57
TOPLAM	300	%100

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğumuz çalışma göstermektedir ki kredi kartı talebi ve kullanımı demografik ve ekonomik faktörlerden bağımsız olarak kabul edilemez. Türkiye’de kredi kartı kullanıcılarının %63’ü erkeklerden oluşmaktadır. Bunun temelinde toplumumuzda bayanların çalışma hayatı içerisine yeterli düzeyde girmemesi yatmaktadır.

Ülkemizde kredi kartı kullanıcılarının ekonomik olarak orta düzeyde bir gelir grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle kredi kartları onlara gelecekte elde edecekleri geliri şimdiden harcama fırsatı veren önemli bir işlev görmektedir. Yapılan harcamaların ağırlığının temel ihtiyaçlarda toplanması da kısa dönemli alışveriş işlemlerinde kredi kartı kullanımının oldukça yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir. Son dönemlerde ortaya çıkan, kartlı ödemelerde vadelerin uzaması da kredi kartı kullanımını daha cazip hale getirmiştir. Fakat kart kullanıcılarının taksitlerin küçüklüğünden ziyade toplam ödeme miktarlarını göz önünde bulundurarak harcamalarını ayarlamaları ilerde çıkabilecek ödeme sıkıntılarını önleyecektir.

Kredi kartının tercihinde yüksek harcama limitleri ve hesap kesim tarihi en önemli faktörler olmaktadır. Bunun yanısıra kişilerin maaşlarını aynı bankadan alınması ve hizmet kalitesi kredi kartı tercihi üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle maaş alınan bankanın vermiş olduğu kredi kartları daha iyi hizmet alabilmek ve interaktif ödeme kolaylığı gibi birtakım avantajları nedeniyle tercih edilmektedir.

Kredi kartı daha ziyade alışveriş yapmak amacıyla kullanılmaktadır. Bununla birlikte kredi kartlarını nakit çekerek kullananlarda mevcuttur. Kredi kartları nakit para kullanımını azaltmakla birlikte ödeme dönemlerinde bu ihtiyacı daha da artırmaktadır. Bu ise, ödemelerde birikmelere, dolayısı ile kişisel iflaslara yol açmaktadır. Türkiye’de şu anda 30 milyona yakın kredi kartı bulunmaktadır. Bu ise bireysel harcamaların daha da artacağını, buna bağlı olarak, eğer gerekli yasal düzenlemeler yapılmaz ise, bir kredi kartı krizi çıkabilmesi olasılığı gözden kaçırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

ACARI, Birgül (1995). “Kredi Kartlarının Likidite Açısından Değerlendirilmesi” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

AYDIN, Savaş (1994). Kredi Kartları, *İş Bankası Yayınları*, Ankara.

BANKALARARASI KART MERKEZİ(2004). <http://www.bkm.com.tr>

CHAKRAVORTI, Sujit ve EMMONS, William R.(2001). “Who Pays for Credit Cards?”, Emerging Payments Occasional Paper Series, *www.ssrn.com* 12.04.05

ÇIRPAN, Belgin (2000). Kredi Kartları, *Emlak Bankası Yayınları*, Bursa.

DEMİRDAĞ, Orhan (1990). “Kredi Kartları: Bugünün ve Yarının Ödeme Araçları”, *Para ve Sermaye Piyasası Dergisi*.

DÜNYA GAZETESİ(1991).“Kredi Kartlarıyla Yolsuzluk”, Özel Ek.

EVANS, David S.(2004). “The Growth and Diffusion of Credit Cards in Society”, *Payment Card Economics Review, Vol. 2, pp. 59-76*, *www.ssrn.com*, 12.04.05

GARANTİ BANKASI(1998). Temel Bankacılık Hizmet Ürünleri, *Garanti Bankası Eğitim Merkezi Yayınları*.

**Bireysel Finansmanın Temininde Kredi Kartları: Türkiye’de Kredi Kartı Kullanımı Üzerine Bir
Araştırma**

- KURTOĞLU, Reşat.** (1989).“Çağdaş Ödeme Aracı; Kredi Kartları”, *Dünya Gazetesi*.
- MANN, Ronald J.**(2005). “Credit Cards, Consumer Credit, and Bankruptcy”, Law and Economics Working Paper No. 044, *www.srn.com*, 12.04.05
- PARASIZ, İlker** (1992). Para, Banka ve Finansal Piyasalar, *Ezgi Yayınevi*, Bursa.
- TAKAN, Mehmet**(2001). Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim, *Nobel Yayın Dağıtım*, Ankara.
- TEOMAN, Ömer.** (1996). Hukuki Yönden Kredi Kartı Uygulaması, *Beta Basım Yayım*, İstanbul
- TOPRAK, M.** (1990). “ Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması 1968 Yılında Diners Kart ile Başlamıştır”, *Para ve Sermaye Piyasası Dergisi*.
- TEB** (1996). Bireysel Bankacılık Eğitim Notu
- UYANIK, Cahit**(2005). “Kredi Kartlarına Çeki Düzen”, *Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi*, Y/44, N/519, Ankara.
- YALÇINKAYA, İsmail**(1990). “Kredili Kredi Kartı” Para ve Sermaye Piyasası Dergisi.
- YETİM, Sedat**(1997). Kredi Kartları ve Tüketici Kredileri, *Sermaye Piyasası Kurulu*, Ankara.
- YILMAZ, Eyyüp**(2000): “Plastik Kart Sistemlerinin Bankalar Arasında Ortak Kullanılması”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:32 Ankara.
- ZYWICKI, Todd J.**(2005). “An Economic Analysis of the Consumer Bankruptcy Crisis”, Law and Economic Working Paper Series, *www.srn.com*, 12.04.05